

Op weg naar de bevrijding

**OP WEG
NAAR DE
BEVRIJDING**

Bert Wiersema

 /columbus

Op weg naar de bevrijding

Bert Wiersema

ISBN 978-90-8543-436-8

NUR 284

C-NUR 060

Ontwerp omslag: BEEEP grafisch ontwerp bno

Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje

Dit boek werd eerder uitgegeven in 1995 bij uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld. En in 2010 bij uitgeverij Columbus.

© 2020 UITGEVERIJ COLUMBUS - HEERENVEEN, herziene editie

Alle rechten voorbehouden.

Uitgeverij Columbus is onderdeel van Royal Jongbloed Publishing te Heerenveen.

www.royaljongbloed.com

www.bertwiersema.nl

Vooraf

Laat ik eerst noemen dat ik enorm blij en vereerd ben dat mijn uitgever besloten heeft dit boek, een van mijn beste, opnieuw op de markt te brengen. Het is goed dat de verhalen over de oorlog steeds opnieuw verteld worden en het is ook fijn en bemoedigend dat nieuwe generaties die de oorlog zelf niet hebben meegemaakt belangstelling voor deze periode blijken te houden.

En er valt nog zo veel te vertellen. In mijn vorige voorwoord (editie 2010) schreef ik dat ik aan mijn derde oorlogsboek werkte. Ik moet toegeven dat ik het nog steeds niet af heb. En het is zo'n bijzonder verhaal. Wat doet het met je als je als jonge jongen die erop gerekend had dat hij afgekeurd zou worden toch naar Duitsland wordt gebracht? Wat doet het met je om daar als brandweerman te moeten werken in een supergeheime munitiefabriek in Liebenau, waar Russische gevangenen gedwongen werden onder levensgevaarlijke omstandigheden munitie te maken? Er bestonden tientallen losse fabriekjes waar 1 vonkje voldoende was om de hele fabriek de lucht in te jagen, die ze dan trouwens binnen drie dagen weer gerepareerd en operationeel hadden. De fabriek in Liebenau staat er nog. Streng verboden terrein, levensgevaarlijk. Ik heb daar een rondleiding gehad en je weet niet wat je ziet. Het is een nog indrukwekkender verhaal dan je nu in handen houdt.

Ook ben ik een weekend naar het voormalige Oost-Duitsland geweest. Ik heb daar gepraat met een oude Duitse predikant die de slag bij Stalingrad, waar de Duitsers van overwinnaars in verliezers veranderden, had meegemaakt. Wat doet het met je

als je als diepgelovige Duitse jongeman naar het front gestuurd wordt? Wat doet het met je als je bidt bij je stervende kameraden die je in de sneeuw moet achterlaten? Wat doet het met je als je thuiskomt in je van de kaart gevaagde dorp en de laatste overlevenden je vertellen wie er allemaal dood zijn en wie er nog hebben kunnen vluchten. Dan roep je niet zo hard meer: Eigen schuld, dikke bult, had je maar geen oorlog moeten beginnen. De mannen die me deze verhalen vertelden zijn inmiddels allemaal op hoge leeftijd gestorven. De verhalen moeten nu worden verteld door hun kinderen of hun biografen zoals ik. Toen ik *Op weg naar de bevrijding* schreef was ik 35 en meende ik nog alle tijd te hebben. Ik ben nu 60 en weet sinds kort dat ik kanker heb. Het is dus maar de vraag of ik die verhalen ooit zal kunnen doorgeven. Jammer. Maar het is ook goed dat de open wond van de oorlog langzaam dichtgegroeid is en er alleen nog een litteken overblijft. De wereld is er in de afgelopen 25 jaar niet veiliger op geworden. Nog steeds worden er oorlogen gevoerd en brengt de mensheid zichzelf nieuwe wonden toe. In mij brengt dat een verlangen boven naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waar oorlogen en ziekten definitief tot het verleden behoren.

Bert Wiersema, februari 2020

Inhoud

Vooraf	5
1. De overval	9
2. Haanstra's plan	14
3. De schat van Von Helsing	19
4. De schuilplaats	24
5. Verraad	29
6. Een nachtelijke bezoeker	34
7. Een fietstocht in de nacht	37
8. Als een beest	44
9. Onschuldig opgepakt	48
10. Een reis met onbekende bestemming	53
11. Aankomst in Vught	56
12. In het hok	61
13. Het verhoor	65
14. Maar niet voor ons	74
15. Om het dagelijks brood	79
16. Karel	87
17. Met de dood voor ogen	93
18. Problemen op school	101
19. Naar Breda	110
20. Toch in het verzet	118
21. De knokploeg in de tang	129
22. Op de vlucht	134
23. Toch in Duitse handen?	145
24. In Engelse dienst	149
25. De Biesboschploeg	161

26. Prins Bernhard	176
27. Met de dood bedreigd	181
28. Aangevallen in vijandelijk gebied	190
29. Ships that pass in the night	200
30. Verraad	205
31. De spion in de oude molen	211
32. Huiszoeking op een boerderij	218
33. De aanval die geen aanval was	223
34. Een mislukte oversteek	231
35. De intocht in bevrijd Nederland	238
36. Naar Friesland	256
37. Hemelvaartsdag in Vrouwenparochie	264
38. Weerzien	271
39. Het goud van de Von Helsings	278
Nawoord	286

HOOFDSTUK 1

De overval

Met gillende banden razen de Duitse overvalwagens de straat in. Zeildoek wordt aan de kant gesmeten, laadkleppen worden geopend en zware laarzen kletsen op de straatklinkers van de anders zo rustige lepenlaan in Gouda. Met hun geweren in de aanslag rennen de Duitse soldaten naar de huizen.

Een groepje van vijf stormt de trap op van een grote villa. Eén trekt er aan de bel, terwijl de anderen al met hun geweerkolven op het hout van de deur beuken. De fraaie glas-in-loodruitjes vallen een voor een uit de sponning en springen aan stukken tussen de soldatenlaarzen.

'Doe die deur open, vuile Jood, schiet op!' Door het geraamte van loodstrippen zien ze een kleine man zich van de trap af haasten. Hij loopt in een zijden pyjama en frunnikt met zenuwachtige vingers een rond brilletje op zijn neus. Met grote angstogen, die in het sterk vergrotende brillenglas nog groter lijken, kijkt hij door de gaten in de deur naar de soldaten als hij de grendel eraf schuift. De kracht waarmee de deur wordt geopend doet het mannetje ruggelings in de gang belanden. Een soldatenlaars schopt hem gelijk weer omhoog. 'Schiet op, Jood. Je hebt geen tijd om hier op de grond te gaan liggen. Je moet hier weg.'

Otto von Helsing strompelt overeind. Ruwe handen duwen hem door de gang naar de woonkamer. Daar wordt hij in een hoek van de kamer gegooid. De sergeant die blijkbaar de leiding heeft

doet een paar stappen de kamer in. Bewonderend kijkt hij even om zich heen. Zijn blik glijdt over de monumentale schilderijen die de wanden sieren en het kostbare meubilair. Dan heft hij zijn geweer op en slaat met grote kracht een schaal van Meissnerporselein die op tafel staat aan gruzelementen. Von Helsing huivert. De sergeant draait zich om en gaat wijdbeens voor Von Helsing staan. 'Weet je wat je bent?' blaft hij de sidderende man in het gezicht.

'Nee, meneer', fluistert Von Helsing.

De soldaat buigt zich ver voorover zodat hun gezichten elkaar bijna raken. 'Een rat, Jood, een rat, dat ben je, heb je dat gehoord?' Von Helsing knikt en wendt zijn blik af.

'Ratten horen niet in een huis als dit te wonen', gaat de sergeant verder. 'Alles wat je hier in je rattenhol hebt staan is gestolen, rotjood.'

'Ik heb er eerlijk en hard voor gewerkt', waagt Von Helsing te fluisteren.

'Wat?!' brult de Duitser. 'Eerlijk? Eerlijk? Je weet niet eens wat dat betekent, leugenaar. Eerlijke Joden bestaan niet. En werken heb je nog nooit gedaan. Maar maak je geen zorgen, werken zullen we je nog wel leren, Jood die je bent.'

Hij pakt Von Helsing bij zijn pyjama en trekt hem dicht tegen zich aan. 'Je bent een rat, Jood. Weet je waar ratten thuishoren?'

Von Helsing durft niks meer te zeggen.

'In het riool, Jood', antwoordt de soldaat. 'In een vies stinkend riool, daar hoort jouw soort thuis. En wij zullen ervoor zorgen dat je daar terecht komt, Jood.' Het woord 'Jood' wordt Von Helsing telkens haast in het gezicht gespuwd.

De Duitser kijkt om zich heen. 'Alles wordt in beslag genomen. Een SS-officier komt in je huis te wonen.' Dan komt er een vuile grijns over zijn gezicht. 'Maar wij, gewone soldaten, willen er ook niet minder van worden. Waar is je geld, Jood? En waar heeft dat wijf van je haar juwelen?'

De andere soldaten komen nu ook dichterbij. Dreigend komen ze om Von Helsing heen staan. 'Je geld, Jood!'

'Papa, wat gebeurt er allemaal?' klinkt het plotseling in de hal.

De soldaten draaien zich om en kijken door de geopende deur naar de trap in de hal waar Margot von Helsing, de achttienjarige dochter, naar beneden komt. Een paar soldaten kijken wellustig grijnzend naar het knappe meisje.

Von Helsing maakt van de gelegenheid gebruik om een stap opzij te doen. Hij staat nu met zijn rug tegen een kastdeur. Daar mogen ze in ieder geval niet in kijken. De soldaten wenken Margot dat ze beneden moet komen, maar het doodsbanige meisje vlucht de trap weer op.

'Eerst geld', beslist de sergeant. 'Die griet vinden we straks wel weer.'

Om het goede voorbeeld te geven rukt hij een la uit een dressoir en kiepert de inhoud op de tafel. Met zijn vingers graait hij tussen de paperassen. De anderen beginnen nu ook te zoeken.

Von Helsing drukt zich angstvallig tegen de kast aan. Het duurt zowaar een paar minuten voor een van de Duitsers dat in de gaten krijgt.

'Die kast moeten we hebben!' schreeuwt hij.

Von Helsing verstart.

De sergeant stapt op hem toe. 'Aan de kant, Jood.'

Maar Von Helsing spreidt zijn armen beschermend om de kast en schudt met afgewend hoofd.

De sergeant trekt zijn pistool. 'Aan de kant, Jood.'

Von Helsing laat zich op zijn knieën zakken en heft zijn handen smekend omhoog. Hij kijkt recht in de loop van het legerpistool. Een vinger kromt zich om de trekker. Von Helsing knijpt zijn ogen dicht en wacht op het schot ...

'Haaagh!'

Met een gesmoorde kreet veert Von Helsing uit de kussens op. Zijn hart bonst in zijn borst. Klam zweet parelt op zijn voorhoofd. Weer die afschuwelijke droom.

Nog nahijgend schuift hij in de kussens omhoog en legt zijn hand over zijn ogen. Met een trage beweging veegt hij het zweet van zijn voorhoofd af. In het halfduister kijkt hij naast zich. Een welving in de dekens en de vertrouwde ademhaling overtuigen hem ervan dat zijn vrouw Charlotte rustig naast hem ligt te slapen.

Otto von Helsing is de slaap kwijt. Nog huiverend van zijn afschuwelijke nachtmerrie slaat hij de dekens aan de kant. Hij trekt zijn fijne zijden pyjama stevig om zich heen en laat zijn voeten in zijn dure pantoffels glijden. Met nog natrillende vingers pakt hij zijn brilletje van het nachtkastje. Hij loopt naar het raam en schuift het zware veloursgordijn een klein eindje open.

De Goudse Iepenlaan ligt zacht glanzend in het maanlicht. Nergens is een overvalwagen te zien, maar hoelang zal het nog duren voor ze er wel staan?

Een aantal jaren geleden is hij gevlucht uit Duitsland. Het gaat hem nu goed in het hem vreemde Holland, en hij is niet van plan om nóg eens alles op te geven. Von Helsing schudt zijn sombere gedachten van zich af. Met zijn handen diep in de zakken van zijn pyjama beent hij de grote slaapkamer door. Zachtjes opent hij de deur en daalt de brede trap af. Door de hal bereikt hij de woonkamer. Het Meissnerporselein staat nog in volle glorie op de tafel. Von Helsing loopt naar een kast en haalt er een fles Hennessy cognac uit. Zacht klokkend giet hij een vinger vloeistof in een diep, bol glas. Daarna laat hij zich in een van de grote kalfsleren stoelen bij het raam zakken.

Terwijl hij het glas tussen zijn vingers laat rollen staart hij uit het raam naar de huizen aan de overkant van de straat. Zijn blik blijft rusten op het huis van zijn vriend Kees Haanstra die een grote schoenhandel heeft.

Haanstra heeft hem al zo vaak gewaarschuwd. Je moet onderduiken! Koop een groot huis ergens in een bos. Kom zelf niet meer buiten de deur. Je dochter Margot heeft geen Joodse trekken in haar gezicht. Zij zou de nodige boodschappen kunnen halen.

Von Helsing's gezicht vertrekt in een pijnlijke grimas. Het is nu zeven jaar geleden dat hij gevlucht is. Hij had een grote kledingfabriek in Berlijn en woonde in de mooie straat Unter dem Linden. Naast Goering nota bene, nu een van de trouwste handlangers van Hitler. Vroeger kon hij goed met hem opschieten. Maar in 1933 werd Hitler rijkscommissaris. Von Helsing en zijn vrouw komen beiden uit zeer rijke families en ze begonnen zich terecht zorgen te maken. Hij verkocht zijn fabriek waar hij velen werk had bezorgd en vluchtte naar Nederland waar hij een nieuwe fabriek kocht. Hier woont hij nu alweer een hele tijd en hij heeft er vrienden gemaakt. Hij wil niet nóg eens op de vlucht moeten. Hij heeft niks gedaan.

Maar dan spookt zijn droom weer door zijn hoofd. Het is immers niet belangrijk of hij iets gedaan heeft. Alleen het feit dat hij Jood is, is voldoende om hem te vervolgen.

Hij neemt een slok van zijn cognac en kijkt nog eens naar de overkant. Moet hij toch naar Haanstra luisteren? Hij weet het niet. Zijn blik glijdt af naar de grote kast in de hoek van de kamer. In gedachten ziet hij de inhoud voor zich. Wat moet hij daar dan mee doen? Een diepe zucht ontsnapt aan zijn lippen.

Als Von Helsing zijn cognac op heeft, kruipt hij weer in bed om nog een paar uur te kunnen slapen.

HOOFDSTUK 2

Haanstra's plan

Tegen de avond, als Von Helsing in zijn kantoor zit te werken, wordt er aan de deur gebeld. Zoals bijna iedere keer als bezoek zich aandient, verstijft hij onwillekeurig. In de gang hoort hij het dienstmeisje naar de deur lopen. Geen barse stemmen bij de deur? Nee. Algauw hoort hij Klara aankomen en er volgt een zachte klopp op de deur.

'Ja', antwoordt Von Helsing. Klara, het dienstmeisje, steekt haar hoofd om de deur en meldt dat de heer Haanstra in de hal op hem wacht.

Von Helsing legt meteen zijn pen neer en haast zich naar de gang. Op het grote Perzische kleed ziet hij zijn vriend Haanstra staan met een bundel papieren in zijn hand. Hij is niet alleen. Zijn zoon Berend, een rustige jongen van twintig jaar, is ook meegekomen. En verder staat er nog een jongeman in de gang die hij ook wel kent.

Het is Douwe Albada, een vriend van Berend. Het is een slanke jongen met een lang postuur, en van ongeveer dezelfde leeftijd als Berend. Von Helsing weet dat hij onderwijzer is aan de school waarvan zijn vader het hoofd is.

De familie Albada komt uit Friesland en woont een paar huizen verderop aan de overkant in de straat. Von Helsing maakt een uitnodigend gebaar en gaat hen voor naar zijn kantoor. Hij weet wel waar Haanstra over wil praten en hij heeft liever niet dat

Charlotte en zijn kinderen Margot en Gustaf al die nare verhalen over onderduiken horen.

Nog voor Von Helsing in zijn stoel zit, begint Haanstra al. 'Voor de laatste keer, Otto, luister nu toch eens naar me', zegt hij. 'De jongens hebben gisteren naar Radio Oranje geluisterd. De Duitsers winnen nog steeds op alle fronten. In alle bezette gebieden lopen vooral de Joden gevaar. Je moet onderduiken!'

De twee jongemannen vallen hem bij. 'Er worden steeds meer Joden opgepakt en weggevoerd. Niemand weet waar ze blijven.' Haanstra kijkt doordringend naar zijn kleine Joodse vriend met zijn ronde brilletje en zijn al kalende hoofd. 'Otto, ik wil dat je deze oorlog overleeft. Die moffen gaan heus wel weer eens weg, maar tot die tijd moet jij je gedekt houden.'

Von Helsing buigt zijn hoofd en zucht. Dan veert hij overeind. 'Wat heb ik verkeerd gedaan?' klinkt zijn stem bitter. 'Wat mankeert er aan mij? Wat mankeert er aan ons? Mijn hele leven heb ik geprobeerd mij netjes te gedragen. Ik heb tientallen mensen gelegenheid gegeven in mijn fabrieken te werken. Wat heb ik gedaan dat ik niet in mijn huis mag blijven wonen? Moeten wij naar zo'n werkkamp? Charlotte heeft haar hele leven nog niet eens een stofdoek in handen gehad of een maaltijd gekookt.'

Hij kijkt naar de drie mannen tegenover hem alsof hij uit hun mond het antwoord wil horen. Het blijft stil. Haanstra wordt wit om zijn neus van stille woede vanwege het onrecht dat zijn vriend wordt aangedaan. Als eerste verbreekt hij de stilte.

'Er komt een dag dat ze naar hun eigen land terug zullen worden geslagen', zegt hij met een fanatieke ondertoon in zijn stem. Douwe, de jonge onderwijzer, kijkt opzij. De schoenhandelaar reageert vaker zo als er weer eens iets over de Duitsers wordt verteld dat hem niet zint. Zijn eigen vader is precies zo; de hele dag mopperen op 'die moffen'.

'Je komt hier wel weer terug, Otto', gaat Haanstra verder. 'Maar eerst zul je jezelf een tijdlang in veiligheid moeten brengen.'